

פרשת שמות – להיות בתקוה תמיד!

סכנת האדישות

1. שמות פרק א, יג-יד

(ג') וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ: (יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת זַמְיָהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּזוֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

2. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יא עמוד ב

בפרך – רבי אלעזר אמר: בפה רך (מקטנס נדננים ונככר עד שהגולוס לענודה).

3. במדבר רבה (וילנא) פרשת בהעלותך פרשה ב

נטל סל ומגרפה מי היה רואה את פרעה נוטל סל ומגרפה ועושה בלבנים ולא היה עושה מיד הלכו כל ישראל בזריזות ועשו עמו בכל כחן ...

4. שמות פרק א פסוק יא

וַיִּשְׁמְעוּ עַל־יְהוָה מִסִּים לְמַעַן עָזְרוּ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פְּתָהֵם וְאֶת רַעְמִסִּים:

5. והגדת שמות עמוד 28

פרשו בו שהענינו הגדול ביותר במצרים היה, שכבר הסכימו עם מצבם וסבלוהו, ואפילו חיבבוהו. כמו שפירש חידושי הרי"ם זצ"ל בפסוק "וירא בצר להם בשמעו את רנתם". מבוססים ברפש, ושרים ... וזהו שנאמר: "אני ה', המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" מהסבלנות וההסתגלות למצבכם... זו כונת הכתוב המזהירנו: "ולא תיטמאו בהם – ונטמאתם במ" אל תנסו כלל להתקרב לצחנה, כי תדבק בכס, תתרגלו אליה וסופכם מתפלשים בה ומסתגלים אליה, ככתוב: "וילכו אחרי ההבל ויהבלו"...

6. בראשית פרק מט, א

(א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאֶזְכְּרָה לְכֶם אֶת אֲשֶׁר יִקְרָא אֲתָם בְּאֶזְרֵית הַיָּמִים: רש"י

צחק לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל לומר דברים אחרים:

7. כלי יקר בראשית פרק מז

ועדיין לא ידענו מאיזה טעם נסתלקה שכינה ממנו, על כן באה פרשה זו שתומה לסמכה לפסוק וישב ישראל בארץ גושן, לפי שמהידוע שישמשך נזק גדול מן ידיעת הקץ, כי הדורות הקודמים היודעים שהגאולה לא תהיה בימיהם לא ידרשו את פני ה' לבקש על הגאולה ועל התמורה... ולהנחה זו פסוק וישב ישראל בארץ גושן מדבר באשמת ישראל, שביקשו להיות תושבים ולהיות להם אחוזה בארץ לא להם, ונזק זה בא להם לפי שקץ גלות מצרים היה נודע להם, על כן הדורות הראשונים אשר ידעו בבירור כי לא בימיהם תהיה הגאולה ההוא ביקשו להם ישיבה של קבע ואחוזה בארץ מצרים,

8. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יא עמוד א

א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי, שלשה היו באותה עצה (לנחממה לו): בלעם, ואיוב, ויתרו, בלעם שיעץ – נהרג, איוב ששתק – נידון ביסורין, יתרו שברח – זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית

9. והגדת בראשית 258

יודועים דברי הרב מבריסק זצ"ל: בשלמא בלעם שיעץ להרוג נהרג, יש כאן הנהגת מדה כנגד מדה. אבל איוב ששתק, למה נידון ביסורים. ותרץ, שאיוב שתק מפני שראה שפרעה נוטה לדברי בלעם ומחאתו לא תועיל, לכן, שתק. הביאו עליו יסורים וזעק. מדוע זעק, מה יועילו צעקותיו, אלא שכאשר כואב, זועקים! ומדוע שתקת בגזרה? כי לא כאב לך!!

10. שמות פרק ה פסוק ד

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִלֶּכֶּה מִצְרַיִם לָמָּה מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם לָכוּ לְסִבְלָתֵיכֶם: רש"י

לכו לסבלתיכם – לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנתיכם. אבל מלאכת שצדוק מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ותדע לך שהרי משה ואהרן יולאים וצאים שלא צנצנות:

11. דעת זקנים מבעלי התוספות שמות פרק ה פסוק ד

פרש"י ששבט לוי לא נשתעבד וכן איתמר במדרש כי מתחלה כשבא להן בפרך בפה רך כדדרשינן לעיל אמר שבט לוי עתידין אנו לעבוד עבודת משה של הקדוש ב"ה חלילה שלא נעבוד שום עבודה לרשע זה בשום שכר שיתן לנו וענו הלויים ואמרו כלם שאינם יודעים לעשות לבנים ומאותו יום והלאה לא היה לו פתחון פה לשאול להם שום דבר עבודה

ערנות ביחס לזולת - הנושא בעול עם חברו

12. שמות פרק ב פסוק כג

וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמֹת מִלֶּכֶּה מִצְרַיִם וַיֵּאָנְזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוִעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה:

13. רמב"ן שמות פרק ב פסוק כג

ויהי בימים הרבים ההם... ולפי דעתי, כי טעם הכתוב הזה ירמוז על הימים שהיה משה בורח מפני פרעה, כי באמת בנעוריו ברח, שהכתוב אמר ויגדל משה ויצא אל אחיו, שהיה זה מיד כאשר גדל ועמד על דעתו, והגידו לו כי הוא יהודי, ונכסף לראות סבלות אחיו ועמלם ולחצם, וביום ההוא שיצא הכה את המצרי, וביום השני הלשינו עליו וברח. הנה היה כבן שנים עשרה שנה, כאשר הזכירו רבותינו (שמו"ר ה ב), ועל כל פנים לא הגיע לעשרים, ובעמדו לפני פרעה היה בן שמנים, אם כן עמד כמו ששים שנה בורח מפני פרעה: ... אבל לא הזכיר הכתוב בבירוחתו רק וישב בארץ מדין וישב על הבאר, כי לא נתחדש בימים האחרים ענין שיצטרך הכתוב לספרו.

14. שמות פרק ב פסוק יא

וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מוֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶזְרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרַיִם מִכָּה אִישׁ עֹבֵרִי מֵאֶזְרָא: רש"י

וירא בסבלתם – נתן ענינו ולכו להיות מוצר עליהם:

15. שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א

מהו וירא שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם

16. חכמה ומוסר חלק א עמוד קמה

בלתי אפשר לבוא ולהרגיש בצער זולתו, ולישא בעול עם זולתו, רק על ידי ציורים רבים, שכל מה שקרה לזולתו ממיני הצער או ממיני היסורים והמכאובים, כאלו קרה לו ח"ו, ומה שהיה דורש מזולתו שיעשה לו, או לכה"פ שישא בעול עמו, כן ידרוש מעצמו לעשות עם זולתו. ורק ע"י זה יבוא למדרגת "נושא בעול עם חברו".... והנה מצינו במרע"ה "ויגדל משה וגו' וירא בסבלותם" ופרש"י "נתן ענינו ולבו להיות מיצר עליהם", פירוש, הרגיל עצמו בציור כאלו קרה לו זאת, ולכן הלך לראות, כידוע, כי כח הציור בא מהתקרבות בחוש כמו רגש חום האש וכדומה. וכ"כ הרגיל עצמו בציורים, עד שהרגיש בצערם כמו שהוא עצמו היה בצער הזה

17. מכתב מאליהו חלק ג עמוד 168

הרגשת ה"אני" והרגשת "לעצמי" – היינו הך; כל אשר ירגיש האדם עובר דרך שער זה של "לעצמי", דהיינו את כל הרגשותיו מביא ביחס אל עצמו.

25. לב אליהו חלק א שביבי לב עמוד רכו
הנה, אם נראה אדם שהציל במסירות נפש ממש אלפים ורבבות
מבני ישראל, ויספרו עליו אנשים דברי שבה על פעולותיו
הברוכות – אם יבוא אדם וישאל אותם: 'ומה עם יראת שמים
שלו?' – יתמהו עליו ויאמרו: 'מה זה שייך אם אינו ירא שמים –
אבל אהבת הבריות הלא אתה רואה כמה רבה אצלנו! ... אך
המתבונן בתורה – יראה שכל השבח על המילדות הוא "ותראין
המילדות את האלוקים וגו'"! וכן מתן שכרן – לא הוקבע אלא
עבור יראת שמים שלהן, כמ"ש: "ויהיו כי יראו המיילדות את
האלוקים – ויעש להם בתיים"!

26. שיחות מוסר מאמר נא עמוד רכ
כל ימיו של משה רבינו היה נושא בסבלותם של ישראל, ואפילו ברגע
פטירתו לא היתה לו דאגה אלא זו, שלא יהיו ישראל כצאן אשר אין
להם רועה. והבקשה שביקש מהקב"ה "יפקוד ה' איש על העדה" היתה
שיהיה להם מנהיג כמותו, דהיינו נושא בסבלותם ומרגיש בצערם

אמון בזולת כחלק מנשיאה בעול

27. שמות פרק ד, א
(א) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֶאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ
לֹא נִרְאָה אֱלֹהֵי ה'

28. שופטים פרק יא, ט-יא
(ב) וַיֹּאמֶר יִפְתָּחוּ אֵל זִקְנֵי גִלְעָד אִם מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלְחֹם
בְּבָנָי עַמּוּן וְנָתַן ה' אוֹתָם לְפָנָי אֲנֹכִי אֲהִיָּה לְכֶם לְרֹאשׁ: (ו) וַיֹּאמְרוּ
זִקְנֵי גִלְעָד אֵל יִפְתָּחוּ ה' יְהִיָּה עִמָּנוּ בְּיַמֵּינוּ אִם לֹא כִּדְבָרְךָ כֵּן נַעֲשֶׂה:
(יא) וַיִּקְרָא יִפְתָּחוּ עִם זִקְנֵי גִלְעָד וַיְשִׁימוּ הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ
וַיִּקְלְצִין וַיִּדְבְּרִי יִפְתָּחוּ אֶת כָּל דְּבָרָיו לְפָנָי ה' בַּמַּצְפָּה:

29. שיחות מוסר מאמר סד עמוד ערה
דרישה זו של יפתח שניאות ללכת למלחמה בתנאי שימנעוהו לראש
עליהם מעוררת תמיהה, וכי יפתח סתם רודף אחד הכבוד היה? ואם
יתעקש אחד לומר כן, מה זה שכתוב: "וידבר יפתח את כל דבריו לפני
ה' במצפה", מה דיבר יפתח לפני ה', את זה שדורש כבוד לעצמו? אלא
כך אמר יפתח, אם מאמינים אתם בי ...א"כ יש בי את הכח לנצח
ולהכות את בני עמון, אבל אם איני אלא הדיוט, ואינכם צריכים לי אלא
בשעת מלחמה, למען אלך עם הריקים והפוזוזים אשר עמדי, כי אז לא
אוכל לבני עמון, כי רב ועצום הוא ממני....

30. שמות פרק ד
(ג) וַיֹּאמֶר הַשִּׁלְכֵהוּ אַרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אַרְצָה וַיְהִי לְנֹזֵשׁ וַיִּגַּס מֹשֶׁה
בַּמַּצְיָו: (ו) וַיֹּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הֲבֵא נָא יָדְךָ בְּזִיקָה וַיָּבֵא יָדוֹ בְּזִיקָה
וַיִּצְאָה וְהָיָה יָדוֹ בַּמַּצְרַעַת כְּשִׁלְכָהּ:

31. רמב"ן שמות פרק ד
(ג) ...לא הבינותי למה עשה האותות למשה, כי מאמין היה
משה שהקב"ה מדבר עמו. והראוי שיאמר המטה אשר בידך
תשלך ארצה לפניהם והיה לנחש, וכן באות השני, כאשר אמר
בשלישי ולקחת ממימי היאור (פסוק ט). ולכן נאמנו דברי רבותינו
(שמו"ר ג טז) שהיה לו הראשון רמז שספר עליהן לשון הרע,
והשני להענישו בו.

32. ר' חיים פלטיאל שמות פרק ד
רבי חיים פלטיאל ב"ר יעקב נולד סביב תחילת האלף השישי (1240). ישב בעיר
פלייזא שבצרפת, ואח"כ עבר למגדבורג (מיידבורק) שבגרמניה. היה תלמידו - חברו
של מהר"ם מרוסנברג
ויאמר משה אל ה' והם לא יאמינו לי. תימה למה לקה משה
על שאמר שלא יאמינו ישראל וכי מפני מה היה להם להאמינו
שנראה אליו ה'....?

המדרגה התחתונה בחסד היא שירחם על אחרים וישא
בעול עמהם כיון שמרחם על עצמו מפני שקשה לו לסבול
ראיית צרות חברו ואפילו אם מתעוררת בו מעלת החסד
– אז נותן כדי למלאת שאיפת ה"אני", וזה עונגו.

וכיון שהתחסד עם חברו ע"י זה מתגברת אהבתו אליו.
כי נתן מעצמו אליו, וכשימצא חלק מעצמו בו אז יאהבהו.
ואפילו הורים, כשתחסר להם ההזדמנות להיטיב הרבה עם
בניהם, תהיה גם אהבתם להם פחותה, כי לא השקיעו
הרבה מעצמם בם... אכן ה"אני" האוהב ליתן, הוא בעל
מעלת החסד כי האהבה ליתן היא היא מדת החסד, אבל
יש בזה ה"אני לעצמי" כי לעצמו הוא מעוניין, באשר
ירגיש את עצמו בטוב אם יתן

18. שמות פרק ג, ג-ד

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא
יִבְעַר הַסֵּנֶה: (ד) וַיֵּרָא ה' כִּי סַר לְרֹאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֶלְקִים מִתּוֹךְ
הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:

19. שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה ב
ויאמר משה אסורה נא ואראה, רבי יוחנן אמר ה' פסיעות פסע
משה באותה שעה שנאמר אסורה נא ואראה, ר"ש בן לקיש אמר
הפך פניו והביט שנאמר וירא ה' כי סר לראות, כיון שהביט בו
הקדוש ברוך הוא אמר נאה זה לרעות את ישראל....

20. משנת רבי אהרן שמות עמוד פה

למדנו בזה, דאף שהיה משה רבינו מוכן לנבואה ומתוקן להיות גואל
ישראל, אכן, בנבואה הראשונה של הגאולה היה חסר עדיין השתדלות
קלה מצידו, כמו ה' פסיעות לר' יוחנן או עיקום צוארו לר' ל.... ואילולי
התנועה הזאת היתה הנבואה מעוכבת עכשיו.... ובאמת דברי חז"ל אלו
מדוייקים בלשון הפסוק דכתיב: "ויאמר משה אסורה נא ואראה את
המראה הגדול הזה וגו' ומסיים ע"ז: "וירא ה' כי סר לראות", אשר
לכאורה מיותר הוא. אך אשמועינן כנ"ל, שאילולי שנצטער לידע לא
היה נגלה אליו

21. שמות רבה (שנאן) פרשת שמות פרשה א

אמר הקדוש ברוך הוא: אתה הנחת עסקך והלכת לראות בצערן
של ישראל והנהגת להם מנהג אחים - אני מניח את העליונים ואת
התחתונים ואדבר עמך. הדא הוא דכתיב: וירא ה' כי סר לראות

22. בית קלם עמוד תפז

נושא בעול עולה על כל המעלות ... והנראה כי היא למעלה
מ"ואהבת לרעך כמוך", כי היא במעשה גם כן, או דומה לזה,
והיא המדה הראשית להנהגת הכלל.

כלים לזיהוי מידת הנושא בעול עם חברו

23. בית קלם עמוד תצ

שמעתי בשם הסבא זצ"ל מקלם מרן רבי שמחה זיסל שאמר
כי מה שאחד משתתף בצרת חבירו יכול להיות כי הוא כמו
החיה הטורפת שלאחר שטרפה היא נעשית טובה, כך יכול
להיות שתיכף ששומע שקרה אסון לחברו שמח בליבו מאד
ומשתמש בכל הרע שיש בו ואח"כ ממילא הוא טוב ועוזר גם
לחבירו. אבל אם האדם שמח בהצלחת חבירו אז הוא בטוח
שזהו מליבו הטוב....

24. שמות פרק א, יז-כא

(יז) וְהִירָאן הַמִּקְלָדִית אֶת הָאֶלְקִים וְלֹא עָשָׂה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ
בַּמַּצְרִים וְהִתְנַחֵן אֶת הַמִּקְלָדִים: (כא) וַיְהִי כִּי יִרְאוּ הַמִּקְלָדִית אֶת
הָאֶלְקִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתֵימִים:

אדישות משמעותה השלמה עם המציאות – שתיקה כהודאה. אדם אדיש הוא אדם שנותן אישור לכך שהמציאות יכולה להמשיך להתנהל כפי שמתנהלת. אדם ערני ששם לב למתרחש סביבו, כשרואה עוול, בין אם הוא יכול למנוע את העוול ובין אם אינו יכול למנוע הוא לא יישאר אדיש, ואם כל מה שהוא יכול לעשות זה לצעוק אז הוא יצעק. יתרו אמר לעצמו שבעוול כזה הוא לא יכול להיות שותף, קם וברח, בריחה זו זיכתה אותו לחתן את בתו עם מנהיגם של ישראל ושמבני בניו ישבו בלשכת הגזית.

סיכום- פרשת שמות – להיות בתקוה תמיד!

סכנת האדישות

1-5 – "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו בממד מאד ותמלא הארץ אותם". פרעה נלחץ וחושש שמא "תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאנו ונלחם בנו". מחמת החשש העם המצרי מתחיל לשעבד את בני" ומעבידים בפרך. בגמרא ביאר ר' אליעזר שהמילה "בפרך" היא חיבור של שתי מילים "בפה רך" ומבאר רש"י שבתחילה, כדי שיתרצו ישראל לעבוד משכום בדברים ובשכר, עד שהרגילום לעבודה. במדרש מבואר שאפילו פרעה נטל סל ומגרפה והתחיל לעבוד וכיון שראו את פרעה הלכו כל ישראל בזריזות ועשו עמו בכל כוחו. עם ישראל היה אדיש למציאות ולא הבחין שיש כאן התחלה של עידן חדש. עם ישראל היה סובלני לכל מה שעושים לו וכמו שנאמר "וישימו עליו שרי מיסים למען ענותו בסבלותם..." וביארו חכמי המוסר שהעינוי הגדול ביותר במצרים היה, שכבר הסכימו עם מצבם וסבלוהו וכמו שפירש חידושי הרי"ם את הפסוק "וירא בצר להם בשמעו את רנתם" - מבוססים ברפש, ושרים. וזה מה שנאמר: "אני ה', המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" מהסבלנות וההסתגלות למצבכם.

10-11 – משה ואהרן באים אל פרעה בפעם הראשונה ואומרים לו: "כה אמר ה' אלוקי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר" פרעה שומע ועונה: "למה משה ואהרן תפריעו את העם לכו לסבלותיכם" ומפרש רש"י: "לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם". ולמה אמר להם כך? משום שמשה ואהרן שייכים לשבט לוי ושבט לוי לא היה משועבד.

היתכן?! מה זכו שבט לוי שפרעה הניח להם? בדעת זקנים מבעלי התוס' מבאר שבתחילה כשבא פרעה בפה רך, שבט לוי לא נשאר אדיש ואמר: "עתידינו אנו לעבוד עבודת משא של הקב"ה, חלילה שלא נעבוד שום עבודה לרשע זה בשום שכר שיתן לנו". ונשאל שאלה, וכי שבט לוי לא ידע שהם "תקועים" במצרים 400 שנה? אלא ששבט לוי בשונה משאר השבטים קיבל החלטה לא להיות אדיש ולהמשיך להשתוקק ולהתפלל, משום שהם התגברו על הטבע האנושי ואמרו שחובתם כיהודים לא להיות אדישים ואין זה משנה כלל אם את שכר הדריכות והערנות יזכו הם לראות או בניהם או אפילו בני בניהם. כל דור הוא חוליה אחת בשרשרת הדורות וחובתו של כל דור לדאוג לדור הבא!

בהתבוננות עמוקה אדישות יכולה לנבוע מאנוכיות. לפי מה שביארנו אדישות נובעת ממחשבה שהשינוי לא יבוא בימיו, אבל לכאורה מה זה משנה אם השינוי יבוא בדורות או בדורות מאוחרים יותר, הרי סוף סוף אנו חיים את שרשרת הדורות וכל דור מחובר לדור שקדם לו ולדור שיבוא אחריו, אלא שאדם אנוכי חושב על עצמו וברגע שמבין שהוא לא יזכה לראות את השינוי הוא אינו טורח לשנות משהו במציאות, לעומת זאת אדם כללי שלא מסתכל על עצמו ידאג לדורות הבאים וגם כשידע בוודאות שהשינוי לא יבוא בימיו, אין בידיעה זו כדי לפגוע בערנות, בדריכות, באחריות ובדאגה לדורות הבאים. פעמים רבות ניתן לראות שבזמן שיש לנו ילדים במוסדות לימודים אנו פעילים מאד ומנסים לשפר את המצב וברגע שילדינו סיימו ללמוד אנו מרפים וכלל לא מתעניינים במתרחש. זה טבעי ומובן, אבל אדם גדול שידע שיש **ביכולתו** להשפיע ולשפר את המצב לא מתנה את עשייתו בנוכחות ילדיו, אלא קם ועושה בכל עת ובכל שעה.

ננסה להביא מעט דוגמאות מתחומי חיים שונים.

חינוך ילדים – לעולם אין להשלים עם מצב רע של ילד. גם כשהורים רואים שהילד לא הולך בדיוק בדרך ישרה, אין להתייאש, להיות אדיש, ולהשלים עם מצבו של הילד, צריך להרבות בתפילות, לעשות השתדלות וללכת להתיעץ עם אנשי חינוך ולהאמין שהילד יכול להשתנות מן הקצה אל הקצה.

6-7 – כדי להבין מה גרם לישראל להיות אדישים עלינו לחזור לפרשת ויחי. יעקב לפני מותו מבקש מבניו "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". רש"י מפרש שביקש יעקב לגלות לבניו את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה. רש"י לא מבאר למה הקב"ה לא רצה לגלות את הקץ אך הכלי יקר ביאר באור נפלא שמבאר גם מדוע בני" היו אדישים למצבם ואפשרו למצרים לעשות בהם ככל העולה על רוחם. ידיעת הקץ תגרור אחריה נזק גדול, משום שהדורות שיהיו קודם לגאולה, כיון שידעו שהגאולה לא תבוא בימיהם הם "לא ידרשו את פני ה' לבקש על הגאולה ועל התמורה". כאשר אדם לא מאמין בשינוי ויותר מזה כאשר הוא יודע שהשינוי לא יבוא בדורו, ממצב של דריכות וערנות הוא נכנס למצב של אדישות. כראיה לדבריו, מביא הכלי יקר את הפסוק האחרון בפרשת ויגש "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד". המילה "וישב" והמילה "ויאחזו" מבטאות עד כמה רצו בני" להשתקע במצרים ולהיות בחזקת תושבים ולא בחזקת גרים, וכל זאת משום שידעו שהגאולה לא תבוא בימיהם. יש עוד 400 שנה ואם יש עוד 400 שנה אז במקום להתפלל על הגאולה עדיף להתערות בחברה ולעשות כמה שפחות בעיות, ובמילים אחרות לפתח אדישות. כדי שאדם יישאר דרוך וערני הוא חייב להאמין בשינוי, ומי שאינו מאמין בשינוי נעשה אדיש.

8-9 – בגמרא אמר ר' חייא שבעצת "הבה נתחכמה לו... כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", נכחו שלושה אנשים מלבד פרעה – בלעם, איוב ויתרו. בלעם שיעץ – נהרג, איוב ששתק – נידון ביסורין, יתרו שברח – זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית. הרב מבריסק תמה על עונשו של איוב. הרי הקב"ה משלם במדה כנגד מדה. בלעם שיעץ להרוג מובן למה נהרג, אבל איוב ששתק למה נידון ביסורין וכי איזו מדה כנגד מדה יש כאן? ותרץ שאיוב שתק מפני שראה שפרעה נוטה לדברי בלעם ומחאתו לא תועיל. הביאו עליו ייסורים וזעק. מדוע זעק, מה יועילו צעקותיו? אלא שכאשר כואב, זועקים! ומדוע שתקת בגזרה? כי לא כאב לך!!

ועל סיפור הבאר וכל זאת למה? "כי לא נתחדש בימים האחרים עניין שיצטרך הכתוב לספרו". ומדברי הרמב"ן אנו מבינים שאם התורה לא כותבת את מה שאין בו ענין, אז את מה שיש בו עניין היא כן כותבת ומהו הדבר הראשון שהתורה מספרת על משה כשיוצא מבית פרעה? "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו". ונשאל, וכי רק משה ראה זאת הרי כולם ראו? אלא שמשה כפי שמבאר רש"י לא רק ראה אלא נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם. משה בניגוד לכל השאר לא היה יכול להישאר אדיש למה שהוא רואה, המראות נגעו לו בלב וכפי שמבואר במדרש היה מושה בוכה ואומר "חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם. האדישות גורמת לכך שאדם לא יישא בעול חברו ולעומת זאת מי שאינו נשאר אדיש הוא גם יכול לחוש את הזולת, יכול לחוש את הקשיים, את המכאובים ובעצם הרגשה זו הוא כבר נושא בעול חברו ואינו מסוגל שלא לעזור, לתמוך ולסייע. התכונה הראשונה של משה ואולי העיקרית עמה אנו נפגשים היא תכונת "הנושא בעול עם חברו", תכונה זו, כפי שנראה בהמשך היא התכונה שהעניקה למשה את הזכות להנהיג את עם ישראל במדבר במשך 40 שנה.

16-17 – הסבא מקלם ביאר שלבוא למדרגת "הנושא בעול עם חברו" אי אפשר מבלי לצייר ציורים רבים עד שהאדם יחוש שכל מה שקרה לזולתו כאלו קרה לו ח"ו. ומה שהיה דורש מזולתו שיעשה לו כן ידרוש מעצמו לעשות לזולתו ורק באופן זה יבוא למדרגת "הנושא בעול עם חברו". משה רבנו לא רק שיוצא לראות את אחיו הוא גם נותן אל לבו. נתינה ללב משמעותה ציורים רבים, עד כדי כך שמשה רבנו לא מסוגל לעמוד ולהסתכל מן הצד אלא הוא נותן כתף לכל מי שהוא רואה.

כדי להבין יותר מהי מעלת "הנושא בעול עם חברו" עלינו להתבונן בדבריו הנפלאים של הרב דסלר בספרו 'מכתב מאליהו'. כאשר אדם עושה חסד עם זולתו משום שהוא מרחם עליו, פעמים רבות עשיית החסד אינה באה משום שהוא מרחם על זולתו אלא משום שהוא מרחם על עצמו וכל המניע לעשיית החסד עם זולתו הוא הקושי מלסבול את ראיית צרות חברו. גם אם נאמר שמתעוררת בו מעלת החסד, מכל מקום פעמים רבות הנתינה לזולתו היא כדי למלא את שאיפת ה"אני" משום שעונגו הוא בכך שעושה חסד עם זולתו. וכיון שהתחסד עם חברו, על ידי זה מתגברת אהבתו אליו, משום שסוף סוף נתן מעצמו וכשחלק מעצמו נמצא אצל זולתו אז יאהבו (לא מפני שאוהב את זולתו אלא מפני שאוהב את החלק שלו שנמצא בזולתו). הרב דסלר מוסיף וכותב שככל שההורים ייטיבו עם ילידיהם כך תגבר אהבתם אליהם, וככל שימעיטו בהטבה תהיה אהבתם אליהם פחותה.

הדברים חריפים ובמבט ראשוני גם מקוממים. וכי אין זו הגזמה?! עד שאדם רוצה לעשות טוב לזולתו גם אז אנו באים ואומרים שהוא חושב רק על עצמו?!

ראשית נדגיש ונאמר שכמובן אין להפסיק להיטיב עם הזולת גם כשמטרתנו העיקרית בהטבה היא למען עצמנו. כל מה שאנו מנסים לעשות זה לרומם את עצמנו ובכך לשכלל את ההטבה שלנו שתהיה כל כולה למען זולתנו.

זוגיות – יש כמה מדרגות בזוגיות: 1. כל הזמן עובדים ומתקדמים יחד. 2. כל הזמן רבים עד שמחליטים לפרק את החבילה. 3. לומדים להסתדר אחד עם השני.

הרבה מהזוגות נמצאים במדרגה מס' 3, מחד לא מפרקים את החבילה ומאידך דוגלים בשיטת "חייה ותן לחיות". שיטה זו יש בה מעלה שאדם לומד לוותר ומאידך יש בה הפסד משום שהאדם השלים עם המצב והוא אינו מאמין שאי פעם יבוא שינוי ובמילים אחרות אדיש לזוגיות.

לפעמים יש מציאות שאחד מבני הזוג בערנות גמורה ביחס לזוגיות ובן/בת זוג/תו אדישים לחלוטין. במקרה כזה פעמים רבות הפער הגדול מביא להתנגשות חזיתית. הטענות כלפי בן/בת הזוג האדיש שהוא לא יוזם ועושה מספיק, לא רק שלא מועילות, אלא גם מביאות הרבה עצבים וכעס. הדרך היותר נכונה היא שהבן/בת זוג הערני יקח אחריות מלאה על שינוי האווירה ויארגן יציאות משחררות או מפגשים מרעננים, פעמים רבות כשלא נדרש מהצד האדיש לקחת אחריות על שינוי האווירה זה מוריד ממנו הרבה לחץ ועצבים והוא זורם עם הצד הערני. נכון שלפעמים גם זה לא עוזר והצד האדיש לא משתף פעולה ואפילו כועס שהצד השני מבזבז כסף וזמן בשביל "פעילויות חברתיות", במקרה כזה עם כל הקושי שבדבר הבן/בת זוג הערני צריך להתאמץ ולומר לעצמו: "אני את שלי עשיתי", לא להתאכזב, להמשיך להתפלל ומידי פעם לעשות השתדלות ולנסות שוב לרענן את הזוגיות.

עצה נוספת, כאשר הצד הערני מארגן פעילות, עליו לחשוב היטב על העיתוי הנכון ועל אופי הפעילות. לקחת בעל אדיש לבאנג'ו באמצע השבוע כשהוא בשיא העבודה זה לא הדבר הכי חכם בעולם. אם לבעל יש נטייה לקמצנות אז כדאי מאד לא לצאת למסעדה שכל מנה עולה 300 ₪ מאידך גם לא צריך ללכת למסעדה במאה שערים ולאכול צ'ולנט וקיגל. ההתקדמות צריכה להיות איטית וכמה שיותר מתחשבת, באופן זה הסיכויים להצלחה יגדלו.

תופעות חברתיות – יש תופעות חברתיות שאנו עלולים להשלים איתם, לא משום שאנו מסכימים איתם אלא משום שאנו מתקשים להאמין שיבוא שינוי. נוער מעורב - בישובים רבים יש פעילויות מעורבות לנוער, לא משום שההורים חושבים שזה המצב האידיאלי, אלא משום שהם השלימו עם המציאות השלילית הזו. (אם יש כאלה שחושבים שמיקס של בנים ובנות זה לכתחילה אז לא אליהם אנו מדברים. מי שמכיר שו"ע יודע שאין לתופעה הזו שום מקום "התרחק מנשים מאד מאד". יש כל מיני סברות פסיכולוגיות שעיצוב האישיות באופן זה הוא בריא יותר, כיון שאיני פסיכולוג איני בא להתעמת עם הסברות האלו אבל מה שכן ברור לי שכשהפסיכולוגיה וההלכה מתנגשים אז מה שקובע זו ההלכה).

יתכן והשינוי צריך לבוא בהדרגתיות, אבל השינוי צריך לבוא! אסור לנו להישאר אדישים ולהשאיר את המצב כמו שהוא.

ערנות ביחס לזולת – הנושא בעול עם חברו

12-15 – הרמב"ן עמד על לשון הפסוק "ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים..." וביאר שהמילים "בימים הרבים ההם" באו לרמוז על עשרות השנים שהיה משה במדין. משה רבנו גדל בבית פרעה. ברגע שהוא עומד על דעתו ומגלים לו שהוא יהודי הוא יוצא לראות סבלות אחיו ובאותו יום הוא רואה את המצרי שמכה איש עברי, למחרת כבר מלשינים עליו והוא נאלץ לברוח. באותן הימים משה היה בגיל שנים עשרה ולכל היותר בן עשרים ובעמדו לפני פרעה כבר היה בן שמונים. שנים שנה ואולי יותר משה היה במדין ומה התורה מספרת לנו על התקופה הזו? כמעט שום דבר מלבד על שישב במדין

כלים לזיהוי מידת "הנושא בעול עם חברו"

23- פעמים שחכמי המוסר מתבטאים בביטויים קשים כדי לחדד את ההבנה וכך להביא ליותר הפנמה. הסבא מקלם היה אומר שמי שמתתן בצרת חברו, יכול להיות שהוא כמו החיה הטורפת שלאחר שטרפה היא נעשית טובה, כך יכול להיות שתיכף ששומע שקרה אסון לחברו שמח בליבו מאד ומשתמש בכל הרע שיש בו ואח"כ ממילא הוא טוב ועוזר גם לחברו. אבל אם האדם שמח בהצלחת חברו אז הוא יכול להיות בטוח שזה מליבו הטוב. אצל חכמי המוסר התביעה היא להסתכל עמוק פנימה ולראות מה המניע של כל מעשה טוב. לא די בכך שעצם המעשה יהיה טוב, אלא נדרש מהאדם לעבוד על עצמו כדי שגם המניע למעשה יהיה חיובי!

הדברים נראים רחוקים ולא מובנים, מי מעלה בדעתו לשמוח בלבו ולהשתמש בכל הרע שיש בו כשרואה בצרת חברו?! נביא כמה דוגמאות וכל אחד יחשוב בלבו אם הדברים אינם נוגעים אליו.

ראש ממשלה בישראל מקבל החלטה אנטי יהודית ואנטי מוסרית, לגרש אלפי יהודים מביתם ולהפקיר את אדמת גוש קטיף לידי האויב. הציבור הדתי לאומי נכנס לדריכות ומנסה לבטל את רוע הגזירה, מוצאים פליירים ודיסקים כדי לנסות להוציא את הציבור מהאדישות ומהאטימות. מסבירים איזו קטסטרופה לאומית אנחנו מביאים על עצמנו. הציבור נשאר אטום, הממשל המשיך ברשעותו והגזירה באה, אלפי יהודים גורשו מבתיהם, ישיבות נסגרו, בתי כנסיות נחרבו, משפחות נהרסו, מפעלי חיים נעלמו כלא היו. לאחר תקופה מתחיל בלאגן, ירי פגזים לעבר מדינת ישראל, מנהרות טרור וכו' בדיוק כמו שהסבירו בפליירים ובדיסקים. נעצור רגע ונחשוב האם אין לנו רגע של שמחה? האם לא חיכינו לרגע בו נוכל לומר "אמרנו לכם?"

אצל "הנושא בעול עם חברו" לעולם לא תעבור תחושת ניצחון כאשר יש משפחה שמבכה על מות אחד מבני משפחתה. הגירוש מגוש קטיף הוא אחד הפשעים הקשים מבית בתולדות העם היהודי, בין אם יפלו פגזים ובין אם לא יפלו פגזים. מי שיש בו מוסר אמתי, ישרות ושכל ישר לא צריך פגזים כדי להוכיח שהוא צודק, ואם אנו מעלים בדעתנו שמה שיישר את האנשים העקומים זה עוד כמה פגזים אנו טועים! "אולת אדם תסלף דרכו!"

אביא דוגמא נוספת: בחור מעוכב שידוכים, מקבל SMS ובה כתוב: "מזל"ט! סוף סוף התארסת! מזמנים למסיבת האירוסין של פלוני ופלונית!" מה התחושה הראשונית שעוטפת את המעוכב האם שמחה עם החבר או עצבות על כך שלאט לאט הוא נשאר בודד ואם עד עכשיו הקושי היה אצלו ואצל חברו עכשיו עליו להתמודד עם המציאות הזו לבד? כל אחד יענה מה שיענה אבל אם התשובה עצבות אז אין כאן נשיאה בעול עם החבר. איני בא לדון אף מעוכב שידוכין, הקושי הוא עצום!! אומר בזהירות שתחושת העצבות היא אפילו טבעית, אבל מי שרוצה להיות עובד ה' עליו לדעת להיכן עליו לשאוף...

וכעת ננסה לחדד את ההבדל שבין מעלת 'הנושא בעול עם חברו' לבין המתחסד עם חברו למען עצמו. כאשר אדם מיטיב עם זולתו למען עצמו, באופן טבעי ההטבה תהיה סלקטיבית, אנשים שהוא יותר אוהב ויותר קרוב אליהם יזכו להטבה גדולה וככל שהריחוק ילך ויגדל כך ההטבה תלך ותקטן, שהרי סוף סוף אם עושה החסד לא רוצה בקרבתו של אותו אדם מה לו להתחסד עמו, הרי לא ירוויח לעצמו מאומה. ניקח דוגמא, שכנים שאנחנו מאד אוהבים זקוקים שמישהו יזמין אותם לסעודת שבת, כמובן שלא נהסס ומיד נזמין ונפנק, אך מה יקרה אם לפתע נראה בבית הכנסת אדם בלבוש שונה מאתנו, עם מנטליות שונה מאתנו וסגנון חיים שונה מאתנו, האם נבוא באותה שמחה ובאותה תשוקה ונזמין אותו לסעודה? מי שענה כן סימן שהוא בעל מעלת 'הנושא בעול עם חברו', ומי שמתלבט מה הוא יעשה כנראה שעדין לא הגיע למדרגה זו.

22-18 – נחזור חזרה למשה רבנו ונראה איך מעלת 'הנושא בעול עם חברו' זיכתה אותו בהנהגת ישראל. משה רועה את צאן יתרו ופתאום מבחין בסנה בוער באש ולמרות האש "הסנה איננו אוכל". משה אומר: "אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה". הקב"ה רואה "כי סר לראות" ומיד "ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני" במדרש מבואר שמשה רבנו עשה פעולה קטנה בעקבות המראה שראה ופעולה זו הביאה את הקב"ה לבחור אותו להנהיג את בני".

לדעת ר' יוחנן משה רבנו פסע חמש פסיעות ולדעת ר"ש בן לקיש משה היפך את פניו והביט אל הסנה. הרב קוטלר בספרו 'משנת רבי אהרן' מבאר שמדרש זה אנו מבינים שעל אף שמשה רבינו היה מוכן לנבואה ומתוקן להיות גואל ישראל, עדין היתה חסרה השתדלות קלה מצדו ואילולי התנועה הזאת היתה הנבואה מעוכבת. ר' אהרן קוטלר מוכיח את דיוקו מהנאמר "וירא ה' כי סר לראות", לכאורה פסוק זה מיותר, שהרי במפורש נאמר "ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה" ואם כן לשם מה היה צריך לומר שה' ראה שמשה סר? אלא שמכאן אנו למדים שראייה זו היא זו שגרמה לנבואה לבוא.

יש לתמוה, מה מיוחד בשתי פעולות אלו, שבזכותן מקבל משה רבנו את נבואת השליחות לגאול את ישראל. אלא ששתי פעולות אלו מלמדות על אישיותו של משה שהיה ער למה שמתרחש סביבו. משה רבינו שם לב ומתבונן, אצל משה רבינו לא יתכן שדברים יעברו לידי מבלי שהוא יתבונן עליהם. אלא שיש לתמוה מה הרבותא בכך ששם רבינו לא אדיש למראה הסנה, הרי כל אחד מאתנו שהיה נפגש בסנה בוער באש "והסנה איננו אוכל", היה עוצר ומתבונן בנס ואם כן מה המיוחד במה שעשה משה? אלא שבמדרש מבואר שכל מראה הסנה בא למשה בזכות התנהגותו במצרים "אתה הנחת עסקך והלכת לראות בצערן של ישראל והנהגת להם מנהג אחים – אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך. והוא מה שכתוב "וירא ה' כי סר לראות". נכון שכל אחד מאתנו היה עוצר להתבונן על הסנה, אבל לא כל אחד מאתנו היה מסכן את עצמו ומכה איש מצרי וטומן אותו בחול על כך שהכה איש עברי. הפעולות הפשוטות אותם נדרש משה לעשות כדי לקבל את נבואת השליחות באות לו כזכות על המסירות נפש שלו לכלל ישראל, על החזקה במידת "הנושא בעול עם חברו".

הסבא מקלם היה אומר שמדה זו של נשיאה בעול מעלתה למעלה ממצוות "ואהבת לרעך כמוך" משום שנשיאה בעול באה לידי ביטוי גם במעשה והיא המדה הראשית להנהגת הכלל!

מדרגה 1 זו המדרגה אליה אנו צריכים לשאוף זו המדרגה של "הנושא בעול עם חברו". איני אומר שמדרגה 2 אינה מדרגה אבל מדרגה 1 למעלה ממנה ועל מדרגה 3 עדיף שלא נרחיב בדיבורים...

אמון בזולת כחלק מנשיאה בעול

27-29 – אחד מהטעונונים של משה לא להיענות למשימת השליחות היא "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה'". ויש לתמוה וכי מה עניינו של משה אם בני יאמינו לו או לא יאמינו, תפקידו של משה הוא לקיים את הציווי האלוקי ללכת ולגאול את ישראל והאמון בו זה כבר עניינו של העם, מדוע משה מתנה את שליחותו באמון העם? כדי לענות על שאלה זו נתבונן בספר שופטים.

"פתח הגלעדי היה גיבור חיל והוא בן אשה זונה". אחיו של יפתח מאמא אחרת מגרשים אותו ואומרים לו: "לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת אתה". יפתח בורח ומתיישב בארץ טוב ואליו מתלקטים אנשים ריקים. באותם ימים "וילחמו בני עמון עם ישראל" וכיון שיפתח היה גיבור חיל הלכו "זקני גלעד לקחת את יפתח מארץ טוב" ובפיהם בקשה: "לכה והיית לנו לקצין ונלחמה בבני עמון". יפתח עונה: "הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי (עזרו לאחיו לגרש אותו מצודת דוד) ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם?" זקני גלעד משיבים ליפתח שהם מתחרטים על מה שעשו ומבקשים ממנו לבוא איתם ולהילחם בבני עמון ולאחר שינצח במלחמה הוא גם יתמנה להיות ראש על כל יושבי גלעד. יפתח שומע ומשיב, שודאי אם ינצח במלחמה חייבים הם מן הדין למנות אותו לראש, אלא דרישתו היא שימנו אותו לראש עוד לפני המלחמה (עיינו בפרוש מצודות שכך ביאר את תשובת יפתח). זקני גלעד נענים ולאחר שממנים אותו לראש עליהם "וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה' במצפה. ר' חיים שמואלביץ בספרו 'שיחות מוסר' תמה על דרישת יפתח ללכת למלחמה רק בתנאי שימנוהו לראש עליהם, וכי יפתח היה רודף אחר הכבוד?! ואם יבוא מישהו ויאמר שכן תמוה אם כן מדוע יפתח מדבר את הדברים לפני ה' וכי מה שיש לו לספר לקב"ה זה שהוא רודף אחר הכבוד?! ר' חיים עונה תשובה נפלאה ויסודית. יפתח לא רודף אחר הכבוד, כל מה שיפתח מברר עם זקני ישראל, האם הם מאמינים בו, יפתח יודע שאת הכוח לנצח הוא יקבל אך ורק מתוך העם שמאמין בו וללא אמון זה הוא אינו מוכן ללכת עם אנשיו להילחם בבני עמון כי ורב ועצום הוא ממנו ולא יוכל לו. מדברים נפלאים אלו אנו מבינים שהמנהיג מקבל את כוח ההנהגה רק כאשר העם המונהג מאמין בו. ללא אמון העם אין הוא יוכל להצליח בשליחותו. כשמשה רבינו אומר לקב"ה "והם לא יאמינו לי" אין כוונתו לומר שגם אם הוא יקבל על עצמו את השליחות אין זה יעיל, שהרי עם ישראל לא יבוא אחריו, אלא משה בא לומר שאם עם ישראל לא יאמין בו, לא יהיה לו את הכח לבצע את שליחות הגאולה.

אדם שומע שחברו התאשפז בבית חולים. כיון שמדובר בחברות מאד קרובה אין אפשרות שלא לקפוץ לבקר. מחמת העומס החבר דוחה את הביקור, לאחר כמה ימים אומר: "זהו מחר אני חייב ללכת". פתאום מקבל הודעה שב"ה החבר משתחרר. שתי תחושות יכולות לעבור לחבר הבריא: 1. ב"ה איזה משמח שחברי הטוב הבריא. 2. הלוואי ויישאר רק עוד יום אחד.... האם בגלל הבושה ותחושה האי נעימות יש כאלו שמוכנים שחברם יסבול עוד יום אחד בבית החולים והתשובה...

24-25 – נתנתק רגע מהנושא ונתבונן בשני פסוקים בפרשה שמהם אנו לומדים עד כמה הקב"ה מחפש שהמניעים למעשנו יהיו טהורים. פרעה מצווה את המילדות העבריות להמית את הזכרים, אך המילדות יראות "את האלוקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים". הקב"ה רואה את מעשה המילדות ומעניק להם מתנה "ויעש להם בתים", התורה דואגת לציין שהמתנה שמקבלות המילדות באו להם מחמת ש"יראו המילדות את האלוקים". הרב אליהו לאפיאן בספרו "לב אליהו" שואל מה יהיה אם נראה אדם שהציל במסירות נפש אלפים ורבות מבני ישראל, ויספרו עליו אנשים דברי שבח על פעולותיו הברוכות, ויבוא אדם וישאל אותם: 'ומה עם יראת שמים שלו, כיצד יגיבו כולם? ודאי שיתמהו עליו ויאמרו: 'מה זה שייך אם אינו ירא שמים- אבל אהבת הבריות הלא אתה רואה כמה רבה אצלו!', אך המתבונן בתורה יראה שכל השבח על המילדות הוא "ותראין המילדות את האלוקים וגו'!" וכן מתן שכר לא נקבע אלא עבור יראת שמים שלהן, כמ"ש: "ויהיו כי יראו המילדות את האלוקים – ויעש להם בתים!"

26- כלי נוסף דרכו ניתן לזהות האם אדם הגיע למדרגת "הנושא בעול עם חברו" לומדים אנו מהרגעים האחרונים לפני פטירת משה רבינו. ר' חיים שמואלביץ עומד על כך שאצל משה הנשיאה בעול עם החבר לא היתה רק בזמן שהעם היה תחת הנהגתו, אלא גם לפני פטירתו. הדאגה העקרית שלו היתה שעם ישראל לא יישאר כצאן שאין להם רועה – "יפקוד ה' איש על העדה", כל בקשתו מה' היתה שיהיה להם מנהיג כמותו, דהיינו נושא בסבלותם ומרגיש בצערם.

פעמים רבות אדם מאייש תפקיד מסוים שיש בו אחריות ציבורית, הגיע הגיל שבו הוא נצרך לעזוב את מקומו ולתת למישהו אחר להתיישב על הכסא. נביא כמה תחושות שיכולות לעבור אצלנו וכל אחד ינסה להתבונן ולראות איזו תחושה נוגעת בו יותר.

1. היהודי מלא בדאגה מי יחליף אותו, חושש שיגיע מישהו לא ראוי והציבור יפגע ולכן עושה הכל כדי למצוא את האדם הראוי לתפקיד.

2. היהודי אומר לעצמו "אני את שלי עשיתי". כל מה שמעניין אותו זה שהוא הצליח בתפקיד, מה יקרה אחר כך זה כבר לא עניין שלו.

3. היהודי מלא בדאגה אבל הפעם לא לציבור אלא לעצמו. אם הוא לא הצליח בתפקיד הוא דואג שיגיע מישהו שכן יצליח ולמפרע התברר שכל הבעיה היתה אצלו. אם הוא הצליח בתפקיד הוא מעדיף שיגיע מישהו שלא יצליח כמוהו וכך הוא ייזכר כאדם המוצלח ביותר בתפקיד. (אדם שיש בו מידת "הנושא בעול עם חברו", כאשר הוא מאייש תפקיד מסוים והוא מרגיש שהוא אינו עושה אותו כראוי הוא יבוא ויאמר שתפקיד זה אינו מתאים לו ומוטב שמישהו אחר יקח אותו, לעומת זאת אדם שחושב על עצמו יעשה הכל כדי להשאר בתפקיד ובחוסר ההצלחה הוא יאשים את כולם חוץ מאת עצמו)

חברים יקרים!

שיעבוד מצרים התאפשר משום שעם ישראל היה אדיש למצב, במקום להתקומם אל מול העוול העם נהג בסובלנות והסכים עם מצבו. שבת לוי היחיד שלא נשאר אדיש למצב ומשום כך לא השתעבד.

אדישות נובעת מחוסר תקווה לשינוי, על האדם להאמין בשינוי. גם כאשר השינוי לא יבוא בדור שלו אלא בדורות שלאחריו, חובתו של האדם להישאר ערני ודרוך מתוקף היותו חוליה אחת בשרשרת הדורות.

אדם שער לסביבתו ולסובבים אותו צריך לשאוף לדבוק במדת "הנושא בעול עם חברו". משה רבינו נבחר להיות מנהיגם של ישראל משום שהרגיש אחריות גדולה על עם ישראל והיה שותף מלא לצערם ולמצוקתם ואף סיכן עצמו כדי להילחם בעוול ולהקל על אחיו בנשיאת עול השעבוד.

נשיאה בעול עם החבר אינה רק בצד הפיזי אלא אף בצד הרוחני. אמון של העם במנהיגם ואמון של המנהיג בעמו נותנים כוח הדדי לעלות ולהתעלות לא רק ברובד הפרטי אלא אף ברובד הכללי.

שבת שלום ומבורך!!!

30-32 - מיד לאחר שמשה מעלה את הטענה "והם לא יאמינו לי" מצווה אותו הקב"ה לקחת את המטה ולהשליכו על הארץ, משה משליך "ויהי לנחש וינס משה מפניו" ושוב מצווה ה' את משה "הבא נא ירך בחיקך ויבא ידו בחיקו ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג". ומה סיבת מופתים אלו? "והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון" אך הרמב"ן הקשה לשם מה היה צריך הקב"ה לעשות את המופת למשה, הרי אם כל המופתים הם בשביל שיאמינו ישראל, היה די בכך שה' יאמר למשה שכשישליך את המטה לפני ישראל יהיה לנחש וכשיכניס את ידו לחיקו ידו תצא מצורעת ואם כן לשם מה עשה הקב"ה את המופתים למשה בעצמו אלא ודאי "נאמנו דברי רבותינו שהיה לו הראשון רמז שסיפר עליהן לשון הרע, והשני להענישו בו. ותמה ר' חיים פלטיאל לכאורה למה לקה משה באמירת "והן לא יאמינו לי", וכי מפני מה היה להם להאמינו שנראה אליו ה' ר' חיים פלטיאל ענה מה שענה אך ענו נענה על פי היסוד שראינו. כשם שהמנהיג מקבל את כוח ההנהגה מאמון העם, כך אפשר לומר שהעם מקבל כוח מכך שמנהיגם מאמין בהם. אמונה יוצרת מציאות! כאשר המנהיג מאמין במונהיגים שלו הוא נותן להם כוח להתרומם מעל המקום בו הם נמצאים. אפשר לומר שהביקורת על משה לא היתה על כך שחשד בעם שהם לא יאמינו בו אלא על כך שמשה לא האמין בעם ישראל שהם יאמינו בו. לפי הסבר זה אכן משה צדק באמירתו "והם לא יאמינו לי", אך התביעה האלוקית ממשה היתה שביד משה לגרום לכך שלמרות כל הקושי הם יאמינו בו וזאת על ידי האמון שיתן בהם.

חלק מנשיאת העול הוא האמון, משמעות נשיאה בעול היא להקל על הזולת, הקלה על הזולת יש לה משמעות פיזית ומשמעות רוחנית ובמשמעות הרוחנית חלק מהנשיאה בעול היא לתת כוחות לאדם שיאפשרו לו להתמודד עם מצבים קשים, אמון של האדם בזולתו מזרים כוחות לזולת ומאפשר לו לעלות מעלה מעלה.

יסוד זה נכון לא רק ביחס שבין מנהיג לעמו אלא גם ביחס שבין הורים לילדים, בין מחנך לתלמידים, בין מעסיק ומועסק וכו'. פעמים רבות כהורים וכמחנכים אנו מוצאים את עצמנו מקטלגים ילדים למשבצת זו או אחרת ועלינו לדעת שאם הילד לא מצליח לצאת מהמשבצת הזו, אין זה משום שהוא לא יכול אלא משום שאנחנו לא מאפשרים לו....

